

Likgiltighetsuppsåt.

Mål nr.: B 379-16

2016:64

Eksjö tingsrätt

Allmän åklagare väckte vid Eksjö tingsrätt åtal mot M.A. för mord, i andra hand för grov misshandel och vållande till annans död, grovt brott, enligt följande gärningsbeskrivning.

M.A. har uppsåtligen berövat N.G. livet genom att hugga en kniv i N.G:s rygg. Knivhugget har genomskurit ett revben samt orsakat genomgående skada på den vänstra lungan, skada på en kärlgren från kroppspulsådern och stickskada på den högra lungan. Skadorna har medfört lungkollaps och blödning till lungsäckarna, vilket orsakat N.G:s död. Det hände den 13 juni 2015 på/vid Holavedsvägen inom Tranås kommun.

Den ovannämnda gärningen har i vart fall varit livsfarlig och M.A. har visat särskild hänsynslöshet och råhet genom att utdela ett hugg med en kniv. M.A. har vidare i vart fall av oaktsamhet orsakat N.G:s död.

Vållandebrottet är grovt då det är resultatet av uppsåtligt utövat våld och då M.A:s agerande har inneburit ett medvetet risktagande av allvarligt slag.

M.A. förnekade brott och åberopade att han hade befunnit sig i en nödvärnssituation.

Tingsrätten (ordförande rådmannen Erik Handmark) meddelade dom den 27 oktober 2015.

UTREDNINGEN

Under denna rubrik redovisas i domen följande av M.A. lämnade berättelse.

Det var en lördag. Han var i sin lägenhet och skulle gå ut på en längre promenad med sin hund. Han hade flyttat till Tranås för fyra år sedan för att komma undan från en tung missbrukare i Linköping: J. Han var rädd för J. Denne J. skulle, enligt vad han för en tid sedan hört från en kompis, komma till Tranås. Han hade därför gått med kniv på sig en tid eftersom han mycket riktigt sett J. på stan i Tranås under två veckors tid före den 13 juni 2015. På kvällarna och under längre promenader hade han kniven med sig. Det var därför han den här dagen tog med sig en kniv i ett fodral som han stack in i byxlinningen. Han gick ner mot stan, mot centrum, där han träffade en man som drack öl. M.A. gick sedan upp till torget vid ICA. Han skulle hälsa på sin före detta flickvän, uppe vid Ydrevägen där hon bor. Han gick över en bro bakom Statoil ut mot Järnvägsvägen. Han hade tidigare varit på platsen vid däckfirman och norpat ett gammalt däck till sin hund. Han gick fram och såg en gummiring. Han tog sig över ett staket och skulle sedan tillbaka igen. Han fick däckets med sig och gav det till

sin hund. Han och hunden drog och lekte med gummiringen. Då kom en man på moped. Mannen vände på huvudet när han åkte förbi M.A. Mannen har gjort så tidigare

764

och även blängt på honom. Han såg vem det var när mannen vände på huvudet trots att mannen hade hjälm på sig. Mannen gjorde detta för att psyka M.A. Han blev rädd, stressad, nervös och det väckte obehag. Han har ADHD och har känt liknande känslor tidigare. Mannen åkte långt förbi men vände sedan och åkte tillbaka mot honom. Mannen stannade till slut cirka två, tre meter ifrån honom. Hunden hade alltså ett grepp om gummiringen och han fick inte loss hunden från ringen. Han bestämde sig för att lägga på en attityd mot mannen på mopeden. *Åk härifrån* sa han med stöddig, pålagd attityd. Mannen på mopeden var väldigt kall och överlägsen. *Du, jag ska ta hand om dig* sa mannen. M.A., som då var kanske en och en halv meter ifrån mannen, ansåg att detta var väldigt allvarligt och svarade tillbaka *stick!* M.A. blev efter detta även dödshotad av mannen och han skrek då *försvinn!* Hans hund skällde på mannen. *Jag ska döda dig och döda din hund* sa mannen. M.A. uppfattade det som ett direkt hot och blev fruktansvärt rädd. Mannen kan ha haft en hand bakom ryggen, men han är osäker kring detta. M.A. fick adrenalintillströmning och såg bara en tredjedel av sitt synfält. Han letade efter sin kniv, hittade den inte först men fick sedan tag i den strax efter. Han fick upp den i ett svep. Skyddshöljet blev kvar. Mannen satt på sin moped och satte till sist ner båda fötterna. M.A:s rädsla var som borta och han var som i ett vakuum. Han tog två, tre steg framåt och satte kniven i ryggen på mannen på mopeden. Han befann sig troligen framför mannen och stack mannen, som satt på mopeden framåtböjd, över dennes axel och in i ryggen. Han drog också ut kniven. Bladet, som är böjbart, kan ha vikts undan inne i mannens kropp, allt kändes mjukt. Han var så fruktansvärt upptrissad och kände sig låst vid platsen. Han blev förvånad över det som skedde. Han kände inget motstånd. Mannen på mopeden såg förvånad ut. *Nästa gång så dödar jag dig* sa M.A. sedan. Det var bara ett hot för att skrämma. Mopeden låg ner. Mannen stod då och kände sig bak på ryggen där kniven träffat. M.A. hade då alltså kniven i handen. – Han hade en enorm ilska, men det tog en stund innan den kom fram. Några gick förbi honom. Han gick hem och på vägen hem torkade han av kniven på en gräsmatta. Han kände sig äcklig, tog av sig kläderna och tog en dusch. Han klädde sig och tänkte att han skulle göra sig av med kläder m.m. i en plastpåse. Han hörde sirener och blev orolig. Någon timme efter kom polisen hem till honom. Han valde att lägga det mesta på bordet. Polisen frågade om han hade hund och han sa att det var nog honom de ville prata med. Före förhöret berättade polisen att mannen avlidit. Han var chockad under förhöret och sa att detta nog är något som han inte kan leva med. Han tänkte på N.G:s anhöriga. Vid eftertanke lägger han viss skuld på N.G.

Efter en redogörelse för uppgifter som hade lämnats av ett antal i målet hörda vittnen och en rättsläkare som hade utfört obduktion av N.G. anförs i domen följande.

DOMSKÄL

Tingsrätten har flera frågor att pröva.

765

Vad är utrett om själva händelseförloppet?

Utredningen visar inledningsvis att M.A. befann sig på en gång- och cykelbana intill Holavedsvägen i Tranås. Han var där och hade sin hund med sig. De hade stannat till vid ett upplag där det låg gamla däck och liknande. Platsen finns väl dokumenterad i utredningen. Genom både M.A:s egna uppgifter och vittnesmålet från L.A. är det vidare klarlagt att N.G. hade passerat M.A. på en moped och att N.G. efter att ha kört ytterligare ett stycke framåt vänt tillbaka och kört fram och ställt mopeden några meter ifrån M.A. N.G. steg inte av mopeden utan befann sig under det fortsatta händelseförloppet alltså på mopeden. Av de vittnen som sett själva händelsen,

D.J. och J.H., har det framkommit att N.G. hade en hjälm med nedfällt visir på sig och att han inte tog av sig hjälmen.

I den nästföljande sekvensen finns det inget som talar emot M.A:s egna uppgifter om att det förekommer en viss konversation mellan M.A. och N.G. M.A. har påstått att han blivit hotad. Om vad som sagts vid detta tillfälle finns dels M.A:s uppgifter vid förhöret vid huvudförhandlingen, dels den uppgift som polismannen H.S. lämnat om vad M.A. skulle ha sagt till H.S. i samband med att M.A. greps. Oavsett om N.G. sagt att han skulle döda M.A. eller om det var att han skulle ta M.A. och dennes hund så har inte åklagaren motbevisat M.A:s påstående om att han blivit hotad. För detta talar även i någon mån att det var N.G. som vände om och körde tillbaka för att på något sätt söka upp/kontakta M.A. Tingsrätten har fått uppgifter, dels genom viss skriftlig bevisning, dels via muntliga uppgifter om att det tidigare förekommit att M.A. träffat N.G. och att det i dessa sammanhang förekommit viss osämja mellan dem, även om det aldrig lett till något direkt handgemäng.

Tingsrättens fortsatta prövning utgår alltså från att M.A. befunnit sig i en nödvärnssituation (24 kap. 1 § andra stycket punkt 1 BrB). Åklagaren har inte lyckats motbevisa M.A:s uppgifter, vilka inte heller framstår som så osannolika att de kan lämnas helt utan avseende.

När det gäller det fortsatta händelseförloppet anser tingsrätten att följande är utrett

Det finns ingen anledning för tingsrätten att misstro M.A:s uppgift om att han stuckit en kniv i ryggen på N.G. när denne alltjämt befann sig sittande på en moped. Detta stöds av vittnesiakttagelser från D.J. och J.H. Att det gått till på detta sätt stöds även av den återopade skriftliga bevisningen. Rättsläkarens vittnesuppgifter, den skiss han upprättat när det gäller en tänkt stickkanal och bland annat M.A:s egen uppgift om att N.G. satt framåtböjd över mopeden visar att det var i just denna situation som M.A. utdelade ett knivhugg mot N.G. M.A. tog fram kniven – som han hade instoppad framtill i en hemtillverkad knivslida – tog något steg fram mot N.G. och stack/högg denne i ryggen. Knivhugget gick in i ryggen, penetrerade ett revben, gick genom vänster lunga, förbi hjärtat och in i höger lunga. Rättsläkaren har uppskattat sårkanalen till i vart fall 15 centimeter. D.J. och J.H. har uppfattat knivsticket/hugget som kraftfullt, vilket stämmer väl överens med den rättsmedicinska utredningen.

766

Det är uppenbart att det muntliga hot som M.A. utsatts för av N.G. inte har gett M.A. rätt att sticka/hugga en kniv i ryggen på N.G. N.G. har inte vidtagit några åtgärder för att på något sätt förstärka sitt hot utan bara helt lugnt suttit på mopeden något framåtlutad.

Det råder inte heller någon tvekan om att det agerande som M.A. gjort sig skyldig till inte ryms inom det som benämns nödvärnsexcess (24 kap. 6 § BrB). Det har enligt tingsrättens bedömning inte förekommit någon omständighet eller något moment, vare sig vid tidpunkten för gärningen eller tidigare, som gjorde att M.A. svårligen kunde besinna sig.

När det särskilt gäller bedömningen av den situation som M.A. befann sig i konstaterar tingsrätten att den plats där M.A. och N.G. befann sig inte var avskärmad på något särskilt sätt. Det fanns alltså flera olika reträttvägar och M.A. kunde om han kände sig hotad ha lämnat platsen eller kallat på hjälp. Utredningen visar att flera biltrafikanter åkte förbi på platsen just när den aktuella händelsen ägde rum. M.A. kunde också ha använt sig av mindre allvarligt kroppsligt våld mot N.G., till exempel knuffat av denne från mopeden eller visat upp den kniv han hade på sig för N.G. och bett denne lämna platsen. Tingsrätten anser inte att det som N.G. gjorde mot M.A. har gett M.A. rätt att på något sätt med knivvåld skada N.G.

M.A. kan alltså inte frikännas från den åtalade gärningen på grund av nödvärn. Han har använt avsevärt mer våld än vad situationen krävde och omständigheterna var inte sådana att regeln om nödvärnsexcess är

tillämplig.

Vilket brott har då M.A. begått? Och vilket uppsåt hade han?

M.A. har enligt egen uppgift beväpnat sig med kniv eftersom han var rädd för en annan person som sökt sig ner till Tranås från Linköping. Av fotografiet i förundersökningsprotokollet framgår att kniven är en spetsig brödkniv och att M.A. tillverkat en enkel knivslida för att förvara kniven i. Vittnena D.J. och J.H. har uppfattat det våld M.A. använde som kraftigt och detta stöds av det faktum att kniven trängt in långt i N.G:s kropp och till och med gått igenom ett revben. Även om M.A:s direkta avsikt i samband med knivhugget inte var att döda N.G. så måste M.A. ha insett att hans mycket kraftiga knivhugg i ryggen på N.G. – på en plats där många vitala organ finns direkt innanför som lätt skulle kunna skadas om en kniv stacks in på det sätt som skedde – kunde leda till döden. Detta har inte fått M.A. att avstå från handlingen och M.A:s agerande efter knivhugget visar inte på att han varit särskilt ångerfull eller orolig för vad som rent faktiskt hände med N.G. M.A. har enligt egen uppgift direkt lämnat platsen och på väg därifrån sagt *nästa gång så dödar jag dig*. M.A. kontaktade inte polis utan torkade av kniven på en grässlänt, begav sig hemåt för att duscha och gömma undan kniven samt de kläder han hade använt vid tillfället.

Tingsrätten finner att bevisningen som den redovisats ovan styrker att M.A. insåg att hans handlande innebar en faktisk risk för att N.G. skulle

767

avlida. M.A. har alltså medvetet tagit en risk när han högg N.G. i ryggen på det kraftfulla sätt som han gjorde. M.A:s attityd vid agerandet visar att han varit helt likgiltig inför att effekten skulle inträda; det vill säga att N.G. skulle dö. Detta har inte fått honom att avstå från sitt handlande och han har alltså haft likgiltighetsuppsåt till gärningen mord. (Jfr bland annat rättsfallen NJA 2002 s. 449, 2004 s. 176, 479, 519 och 702.)

Tingsrätten anser inte att gärningen kan bedömas som dråp eftersom M.A., beväpnad med en vass kniv, utan förvarning kraftigt angripit den helt oförberedde N.G. när denne, lätt framåtlutad, satt på en moped med händerna på styret.

M.A. ska dömas för mord.

Påföljd

M.A. har genomgått en rättspsykiatrisk undersökning. Resultatet av denna visar att han varken vid tiden för gärningen eller vid själva undersökningen led av någon allvarlig psykisk störning. Tingsrätten delar denna bedömning och konstaterar att M.A. alltså inte kan dömas till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning. Någon annan påföljd än fängelse är inte möjlig med hänsyn till det höga straffvärde som gärningen har.

Efter den 1 juli 2014 döms den som berövar annan livet för mord till fängelse på viss tid, lägst tio eller högst arton år, eller om omständigheterna är försvårande till fängelse på livstid (3 kap. 1 § BrB). Ett syfte med lagändringen var att fängelse på livstid ska kunna komma i fråga i betydligt större utsträckning än tidigare (prop. 2013/14:194 s. 22). I propositionens inledande sammanfattning anges till och med att livstidsstraffet ska utgöra ett normalstraff i den bemärkelsen att det förutses dömas ut i en majoritet av fallen (se a. prop. s. 1). Uttalandet stämmer inte helt med lagtextens utformning, eftersom det i lagen krävs att omständigheterna är försvårande för att livstid ska dömas ut. I detta avseende måste menas att omständigheterna vid gärningen är värre än vad som är normalt vid brottstypen mord. Så långt som utvecklingen i praxis nu hunnit (oktober 2015) kan konstateras att normalstraffet för mord, utifrån flera hovrättsavgöranden, som inte innehåller vare sig försvårande eller förmildrande inslag, ungefär ligger på fängelse i 15 år. Enligt NJA 2013 s.

376 var tidigare utgångspunkten 14 års fängelse. HD har inte prövat något nytt fall efter lagändringen, som trädde i kraft den 1 juli 2014.

Det finns flera olika faktorer som enligt förarbetena kan påverka strafflängden för mord (prop. 2013/14:194 s. 22–24 och 28–29). Några av dessa är om gärningen varit planerad, om den varit särskilt hänsynslös genom att den medfört ett svårt lidande för brottsoffret eller om gärningen riktats mot en närstående.

I det nu aktuella fallet har inte gärningen riktats mot någon närstående, inte heller är det visat att den varit planerad, även om M.A. burit med sig en livsfarlig kniv. N.G. måste dock ha lidit svårt och drabbats av kraftig dödsångest. Att tingsrätten funnit att M.A. haft så kallat likgiltighetsuppsåt (i stället för avsiktsuppsåt) medför dock inte att straffvärdet är lägre än annars. Den mest försvårande omständigheten är att N.G. måste ha blivit helt överraskad av M.A:s agerande och alltså inte hade en rimlig chans att ens försöka försvara sig.

Frågan är vidare om det finns någon omständighet som påverkar straffvärdebedömningen.

Enligt 29 kap. 3 § första stycket 5 punkten BrB kan domstol, vid straffvärdebedömningen, beakta att det varit fråga om en sådan situation som omnämns i 24 kap. BrB (till exempel nödvärn). Även om M.A. inledningsvis muntligen blev hotad av N.G. står M.A:s agerande inte i någon som helst rimlig proportion till

768

hotet. Denna omständighet anser tingsrätten inte ska beaktas vid bedömningen av straffvärdet.

Enligt 29 kap. 3 § första stycket 2 punkten BrB (sista delen) kan domstol, vid straffvärdebedömningen, beakta om den tilltalade till följd av en psykisk störning, sinnesrörelse eller av någon annan orsak haft nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande. Av den rättspsykiatriska undersökningen framgår att M.A. lider av hyperaktivitetssyndrom med en uppmärksamhetsstörning och en personlighetsstörning. M.A. själv har beskrivit att han ofta känner sig stressad. I målet har också framkommit att M.A. har en missbruksproblematik, även om han förnekat att han tagit droger i anslutning till händelsen. Dock hade han druckit öl den aktuella dagen. I den rättspsykiatriska undersökningen anges att M.A. förklarat att han vid händelsen handlade instinktivt utan att tänka på följderna och utan att vara påverkad av styrande röster eller någon paranoid tankegång. Av undersökningen framgår också att det vid undersökningen inte framkom några tecken till psykotiska symtom med vanföreställningar, hallucinationer eller tankestörningar. Tingsrätten anser därför att utredningen i målet – när det gäller M.A:s personliga förhållanden och omständigheterna vid själva gärningstillfället – inte ger tillräckliga skäl att särskilt beakta 29 kap. 3 § första stycket 2 punkten BrB (sista delen) vid bedömningen av straffvärdet. Tingsrätten dömer M.A. för mord till fängelse i 15 år.

DOMSLUT

Tingsrätten dömde M.A. enligt 3 kap. 1 § BrB för mord till fängelse 15 år.

Göta hovrätt

M.A. överklagade i Göta hovrätt och yrkade att hovrätten skulle frikänna honom eller, i andra hand, bedöma gärningen som grov misshandel och vållande till annans död, grovt brott.

Även åklagaren överklagade och yrkade att hovrätten skulle döma M.A. till ett längre fängelsestraff.

Parterna motsatte sig varandras ändringsyrkanden.

Hovrätten (hovrättsråden *Niklas Rundberg* och *Ulrika Tyrén*, tf. hovrättsassessorn *Stina Melin*, referent, samt två nämndemän) anförde i dom den 22 december 2015 följande.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Hovrätten har, i de överklagade delarna, tagit del av samma bevisning som tingsrätten, – – –. I hovrätten har, på M.A:s begäran, vittnesförhör hållits med T.T. T.T. är psykolog vid Beroendemottagningen i Linköping och gjorde en neuropsykologisk utredning av M.A. år 2002. T.T. har bl.a. hörts angående M.A:s förmåga att kontrollera sitt handlande och om uppgifter i det rättspsykiatriska utlåtandet.

Den åtalade gärningen

Har M.A. begått den åtalade gärningen och har han i så fall haft rätt till nödvärn?

Hovrätten konstaterar inledningsvis att det genom M.A:s uppgifter, som får starkt stöd av övrig bevisning, är bevisat att M.A. har huggit N.G. med

769

kniv i ryggen. Av utredningen framgår även att denna skada har orsakat N.G:s död.

M.A. har invänt att han har handlat i självförsvar och att han ska bli frikänd på grund av nödvärnsrätten. Enligt 24 kap. 1 § andra stycket BrB föreligger rätt till nödvärn mot ett påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp. När angreppet upphört finns inte längre någon nödvärnsrätt.

Hovrätten delar tingsrättens bedömning att M.A:s uppgifter om händelsen ska läggas till grund för prövningen. M.A. har beskrivit att N.G. passerade honom för att sedan vända om och stanna med mopeden några meter från honom. M.A. har därefter inlett konversationen med att säga "Åk härifrån" med en stöddig attityd. N.G. har svarat "Du, jag ska ta hand om dig". Efter att M.A. har sagt "Stick" ska N.G. ha uttalat "Jag ska döda dig och din hund". M.A. har därefter letat fram den kniv han hade i byxlinningen, tagit några steg fram mot N.G. och huggit denne i ryggen med kniven.

N.G. har, enligt hovrättens mening, utsatt M.A. för olaga hot, vilket i och för sig kan ge rätt att agera i nödvärn. M.A. har emellertid beskrivit att N.G. satt stilla på sin moped några meter från honom när hoten uttalades. M.A. har inte iakttagit någon rörelse från N.G. som skulle ge honom anledning att tro att N.G. avsåg att verkställa hotet eller på annat sätt angripa honom fysiskt. Efter att dödshotet har uttalats har M.A. letat fram kniven och därefter gått fram till N.G. för att hugga denne i ryggen. Det brottsliga angrepp som N.G. har utsatt M.A. för har, enligt hovrättens mening, upphört innan M.A. attackerade N.G. M.A. har därför inte haft rätt till nödvärn och han kan därför inte frikännas från brott på denna grund. Utifrån vad M.A. själv berättat kan det inte heller vara fråga om s.k. putativt (inbillat) nödvärn. Även om M.A. skulle haft rätt till nödvärn har hans agerande, som tingsrätten konstaterat, varit uppenbart oförsvarligt med hänsyn till det angrepp som N.G. har utsatt honom för.

Eftersom hovrätten har funnit att M.A. inte har haft rätt till nödvärn blir reglerna om nödvärnsexcess i 24 kap. 6 § BrB inte tillämpliga.

Uppsåt och rubricering

Hovrätten finner, på de av tingsrätten anförda skälen, att M.A. vid gärningstidpunkten hade uppsåt att döda N.G. Hovrätten gör samma bedömning som tingsrätten i fråga om hur gärningen ska rubriceras. M.A. ska alltså

dömas för mord.

Påföljd

Hovrätten konstaterar inledningsvis att bedömningen i det rättspsykiatriska utlåtandet som inhämtats av tingsrätten är att M.A. inte led av en allvarlig psykisk störning vid gärningen eller vid undersökningen. Den rättspsykiatriska undersökningen är utförd på sedvanligt sätt och teamet är eniga i sin bedömning. Uppgifterna och bedömningarna i utlåtandet är också i linje med de uppgifter som T.T. har lämnat. Det finns enligt hovrättens mening ingen anledning att ifrågasätta uppgifterna eller bedömningarna i det rättspsykiatriska utlåtandet.

770

Gärningens straffvärde

Enligt 3 kap. 1 § BrB döms den som berövar annan livet för mord till fängelse på viss tid, lägst tio år och högst arton år, eller, om omständigheterna är försvårande, på livstid. HD har i rättsfallet NJA 2013 s. 376 slagit fast att utgångspunkten vid bestämmande av straffet för mord bör vara fängelse fjorton år. Efter nämnda avgörande har 3 kap. 1 § BrB:s lydelse ändrats och straffvärdet för mord har höjts. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att utgångspunkten fortfarande är att fängelsestraffet ska vara tidsbestämt för gärningar som varken innefattar försvårande eller förmildrande omständigheter, men att en förskjutning uppåt i den tidsbestämda skalan kommer att ske i förhållande till tidigare praxis (prop. 2013/14:194 s. 25). Enligt hovrätten bör detta innebära att straffvärdet för mord höjts i icke obetydlig mån i förhållande till tidigare praxis och således något mer än vad tingsrätten utgått från.

Som tingsrätten konstaterat finns det olika omständigheter som påverkar straffvärdet för mord. Försvårande omständigheter kan vara att gärningen är noggrant planerad, riktad mot en närstående eller präglad av särskild hänsynslöshet. Mord är det mest allvarliga brottet mot liv och hälsa och brottet präglas i princip alltid av hänsynslöshet. En försvårande omständighet är dock om gärningen har varit särskilt hänsynslös genom att den har medfört ett svårt lidande för brottsoffret, t.ex. genom att våldet har varit kraftigt, målsäganden har fått omfattande skador eller att det har varit ett utdraget händelseförlopp.

N.G. har utsatts för ett kraftigt knivhugg i ryggen och av utredningen framgår att han förlorade medvetandet och avled relativt kort tid efter händelsen. Man kan utgå från att N.G. hade smärta och kände dödsångest innan han avled. Hovrätten anser att den gärning som M.A. har gjort sig skyldig till varken innefattar några försvårande eller förmildrande omständigheter vid bedömningen av gärningens straffvärde, än vad som i övrigt utmärker sig för brottet mord.

Vid bedömningen av straffvärdet ska i vissa fall den tilltalades personliga förhållanden särskilt beaktas. Enligt 29 kap. 3 § första stycket 2 BrB ska som förmildrande omständighet särskilt beaktas om den tilltalade till följd av en psykisk störning, sinnesrörelse eller av någon annan orsak haft nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande. Det krävs normalt att gärningsmannen hamnat i situationen utan eget vållande för att detta ska beaktas i förmildrande riktning (se prop. 1987/88:120 s. 86). I vilken utsträckning straffvärdet ska reduceras blir beroende av i hur hög grad störningen haft inverkan på den tilltalades handlande. Ju större inverkan störningen haft, desto mer bör straffvärdet reduceras. (Se prop. 2007/08:97 s. 37.)

Av utredningen i målet framgår att M.A. under en längre tid haft kontakt med psykiatri. Han har också haft ett långvarigt missbruk av framförallt amfetamin och cannabis. M.A. har fått diagnosen ADHD och har haft medicin förskrivet med anledning av det, men han avbröt sin medicinering i slutet av år 2014 på grund av drogmissbruk. M.A. har också tidigare fått diagnosen personlighetsstörning, UNS. Av T.T:s uppgifter framgår att M.A:s ADHD innebär att M.A. har svårt att hålla tillbaka sina impulser och att dennes förmåga att reglera

sina reaktioner är begränsad. Personlighetsstörningen yttrar sig bl.a. i att M.A. är överkänslig för hot och aggressioner som är riktade mot honom samt att han upplever sig vara förföljd.

Hovrätten anser att utredningen ger stöd för att M.A. har en psykisk störning och att han till följd av denna haft nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande. Viss del av hans handlande vid gärningen synes bero på hans ADHD. I denna del konstaterar hovrätten att M.A. tidigare haft en kontinuerlig kontakt med psykiatri och var medveten om sin problematik. Han har tidigare medicinerat för ADHD, men han avbröt på eget initiativ sin medicinering i slutet av

771

2014. Hovrätten anser mot denna bakgrund att M.A:s psykiska störning i denna del inte bör beaktas som en förmildrande omständighet vid bestämningen av straffvärdet.

Utredningen ger även stöd för att M.A:s personlighetsstörning har medfört att han har haft en nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande. Av det rättspsykiatriska utlåtandet och av T.T:s uppgifter framgår emellertid att M.A:s personlighetsstörning förstärks och försämras vid bruk av centralstimulerande medel. M.A:s bruk av främst amfetamin synes därmed ha bidragit till hans psykiska ohälsa. Trots att M.A. var medveten om sin problematik och att denna har påverkats negativt av hans bruk av narkotika anser hovrätten att M.A:s psykiska störning i viss mån ska beaktas vid bestämningen av straffvärdet. Hovrätten bestämmer mot denna bakgrund fängelsestraffets längd till fjorton år.

HOVRÄTTENS DOMSLUT

Hovrätten ändrar tingsrättens dom endast i fråga om påföljd och bestämmer fängelsestraffets längd till 14 år. I övrigt står tingsrättens dom fast.

Högsta domstolen

M.A. överklagade hovrättens dom och yrkade att han skulle frikännas. För det fall han skulle dömas för gärningen yrkade han att den skulle bedömas som grov misshandel och vållande till annans död eller i andra hand som dråp.

Riksåklagaren motsatte sig att hovrättens dom ändrades.

Målet avgjordes efter huvudförhandling.

HD (justitieråden *Gudmund Toijer*, *Göran Lambertz*, referent, *Martin Borgeke* och *Dag Mattsson*) meddelade den 14 juli 2016 följande dom.

DOMSKÄL

Bakgrund m.m.

1. Den 13 juni 2015 högg M.A. en kniv i ryggen på N.G., som avled av de skador han fick. Det skedde vid Holavedsvägen i Tranås strax före kl. 16 på dagen. M.A. var ute och gick med sin hund och hade stannat invid en cykeltväg. N.G. körde förbi på sin moped, men vände och kom tillbaka. Efter en kort ordväxling tog M.A. fram kniven, som han hade i byxlinningen, och högg den över N.G:s axel in i ryggen. Denne satt på sin moped, sannolikt något framåtlutad. Han avled efter en kort stund. Kniven var en kökskniv med ett ca 20 cm långt blad.

2. M.A. dömdes av tingsrätten för mord till fängelse i 15 år. Även hovrätten har dömt honom för mord, men ändrat fängelsestraffets längd till 14 år. Domstolarna har bedömt att M.A. med likgiltighetsuppsåt berövade N.G. livet.

3. Huvudfrågan i målet är om M.A. hade uppsåt till N.G:s död.

Gärningen

4. Angående sin kännedom om N.G. och om sina kontakter med denne har M.A. berättat följande. Han kände inte N.G. men hade stött på honom några gånger i Tranås. Dit hade han flyttat från Linköping några

772

år tidigare för att undkomma en person som han var rädd för på grund av händelser som hade gjort personen mycket arg. Vid ett par tillfällen hade han kommit ihop sig med N.G., som hade börjat blänga på honom när de sågs. Det var psykande och obehagligt. N.G. kunde vara aggressiv och otäck. Han var betydligt större än M.A., som kände sig rädd för vad som skulle kunna inträffa.

5. Om händelsen har M.A. berättat: Han hade på senare tid börjat ta med sig kniven när han gick ut, eftersom den person från Linköping som han var rädd för hade visat sig i Tranås. Han hade kniven innanför byxlinningen i en egentillverkad slida. Denna lördag hade han varit bl.a. vid torget mitt i staden, och han var på hemväg när händelsen inträffade. Han hade stannat vid en gummiverkstad. Där tog han en stor bilslang och lekte med hunden. Han kände igen N.G. när denne tittade på honom i samband med att han körde förbi på mopeden. När N.G. sedan vände och kom tillbaka efter att ha kört kanske 60 meter, kändes det obehagligt. N.G. stannade 2–3 meter bort och satte sig och glodde på honom. M.A. kände sig rädd och klen, och han bestämde sig för att sätta upp en tuff attityd för att försöka få N.G. att ge sig iväg. Han sa "stick" och "försvinn". N.G. svarade "jag ska ta hand om dig" och strax senare "du, jag ska döda dig och din hund".

6. M.A. har fortsatt: När N.G. sa det sista satte han ned foten, och M.A. upplevde att det kunde komma ett angrepp direkt. Han var alldeles uppstressad, blev förskräckligt rädd och fick ett enormt adrenalinpåslag. Han kände sig bunden till platsen på grund av hunden, som höll på med slangen. Annars hade han nog sprungit iväg. Han kunde inte kontrollera sitt handlande utan såg sig själv liksom utifrån. All rädsla var plötsligt borta och han kände sig onaturligt stark. Han fick fram kniven och satte den i N.G:s rygg. Denne satt framåtlutad på mopeden. Det hela skedde instinktivt, han hade tunnelseende och var själv förvånad över vad han gjorde och vilken kraft han fick i rörelsen. Han hade inte någon tanke på att N.G. kunde dö, och han reflekterade inte över var han satte kniven eller om det kunde vara farligt. Det fanns inga tankar, det bara hände, troligen på grund av överlevnadsinstinkt. Efter hugget drog han ut kniven och gick därifrån samtidigt som han sa till N.G. – som då stod upp vid mopeden – att "nästa gång så dödar jag dig". Det sa han för att försöka få N.G. att hålla sig borta från honom och inte alls för att han tänkte sätta hotet i verket.

7. Efteråt gick M.A. hem till sin lägenhet, som ligger i närheten. På vägen torkade han av kniven på en gräsmatta och stoppade tillbaka den i slidan. Hemma duschade han och bytte kläder. Efter en stund hörde han en ambulans. Enligt vad han har berättat var det först då som han förstod att det kunde ha gått illa. När polisen kom hem till honom efter någon timme berättade han vad som hade hänt. När de frågade efter kniven sa han att han hade stoppat den tillsammans med kläderna i en plastpåse som han hade lagt i ett sopskåp en bit från hemmet. Där hittades påsen. Enligt M.A. duschade han och klädde om för att han kände sig äcklig och för att han förstod att han skulle kunna bli anmäld för misshandel. Detta var också anledningen till att han gömde undan

773

kniven, men när polisen kom tyckte han det var bäst att lägga korten på bordet. M.A. har berättat att det var i polisbilen på väg till arresten i Eksjö som poliserna talade om för honom att N.G. hade avlidit. Han blev oerhört chockad och kunde inte tro det. Först då förstod han på riktigt vad som hade hänt, och han tänkte på N.G:s anhöriga. Han bröt ihop och grät. Han har aldrig förr suttit inlåst, och det kändes som om han hade hamnat i en mardröm.

8. M.A. har lämnat en sammanhängande och utförlig berättelse om hur han uppfattade händelseförloppet. I fråga om det övergripande skeendet, men också när det gäller en del detaljer, får hans berättelse stöd av vittnesuppgifter och teknisk bevisning. Hans uppgifter om händelseförloppet ska läggas till grund för bedömningen.

Uppsåt

9. Ansvar för mord eller dråp förutsätter att gärningsmannen har handlat med uppsåt och att uppsåtet har omfattat effekten att den angripne skulle dö.

10. En grundläggande förutsättning för att uppsåt över huvud taget ska kunna föreligga är att gärningsmannen har varit i tillräcklig grad medveten om vad han har gjort. Det innebär att uppsåt inte kan föreligga vid ofrivilliga rörelser, exempelvis när något görs reflexmässigt eller i sömnen. Kravet på medvetenhet innebär däremot inte att handlandet måste ha föregåtts av några överväganden.

11. Om gärningsmannen har haft för avsikt att uppnå en effekt och också uppfattat den som praktiskt möjlig, har han handlat med avsiktsuppsåt. Har gärningsmannen visserligen inte eftersträvat effekten men förstått att den skulle inträffa eller att den var praktiskt taget oundviklig, har han haft insiktsuppsåt.

12. Enligt rättspraxis tillämpas likgiltighetsuppsåt som en nedre gräns för uppsåt. Prövningen av om sådant uppsåt föreligger ska ske i två led. Först ska frågan ställas om gärningsmannen var medveten om risken för effekten. Om den frågan besvaras jakande uppkommer den andra frågan, nämligen om gärningsmannen var likgiltig inför effekten.

13. För den andra frågan har det ansetts vara avgörande huruvida – vid gärningstillfället – förverkligandet av effekten utgjorde ett relevant skäl för gärningsmannen att avstå från gärningen. Detta torde i allt väsentligt överensstämma med vad som i andra länder har avsetts med uttrycken att gärningsmannen "funnit sig i att effekten förverkligas", att han "tagit med effekten på köpet" eller att han "godtagit effekten". Det fordras i allmänhet att risken för effekten enligt gärningsmannens föreställning var avsevärd. Samtidigt är insikt om att det förelåg en mycket hög sannolikhet för effekten normalt tillräcklig för att uppsåt ska anses föreligga. (Se NJA 2004 s. 176, jfr också NJA 2004 s. 479.)

14. I praktiken är det svårt att klargöra om en person har varit likgiltig inför en effekt eller inte. Enligt rättsfallet NJA 2004 s. 176 bör man därför kunna se till de yttre förhållandena vid gärningen och lägga dem till grund för slutsatser om gärningsmannens inställning, vilket ju är vad

774

uppsåtsbedömningen syftar till. Av betydelse är bl.a. om gärningsmannen har varit hänsynslös, befunnit sig i en upprörd sinnesstämning eller har haft något eget intresse i gärningen. Det betonas att riktlinjer som dessa måste tillämpas med försiktighet och urskillning. Vilka faktorer som är av betydelse för bedömningen av om uppsåt har förelegat växlar, i likhet med vid andra bevisbedömningar, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, och de måste alltid sättas in i sitt sammanhang.

Förtydligande av likgiltighetsuppsåtet

15. Som tidigare har sagts fordras det i allmänhet för likgiltighetsuppsåt att risken för effekten enligt gärningsmannens föreställning var avsevärd. Det innebär normalt att risken måste ligga ganska högt på en sannolikhetsskala i den meningen att den ska uppfattas som "stor" eller "betydande". Uttrycket är dock inte entydigt. Detta är något som försvårar bedömningen av om likgiltighetsuppsåt har förelegat och som har medfört en viss osäkerhet i rättstillämpningen.

16. Det finns anledning att fästa särskilt avseende vid det som gör att en uppsåtlig gärning framstår som mer klandervärd än en gärning som begås av oaktsamhet. Från denna utgångspunkt måste det tillmätas avgörande betydelse vad gärningsmannen i gärningsögonblicket tror, i betydelsen utgår från eller antar, beträffande effekten. I allmänhet är det nämligen knappast möjligt för den enskilde att skilja mellan de fall där han är säker på att en effekt kommer att inträffa och fall där han inte är säker, men tror att den kommer att inträffa. Skillnaden har därför normalt inte någon betydelse för hur gärningsmannen kommer att handla.

17. Det ter sig också befogat att säga att den som tror att en effekt ska inträda, och ändå utför handlingen, i allmänhet är åtminstone likgiltig till effekten. Och även det motsatta gäller; gärningsmannen kan normalt sett inte konstateras vara likgiltig till effekten om han utför handlingen i tron att den inte ska inträda. Vad gärningsmannen har trott om effekten kan sålunda ofta ge besked om huruvida han har varit likgiltig. I de fall då gärningsmannen har trott att effekten skulle förverkligas, och ändå handlat, har förverkligandet av effekten typiskt sett inte utgjort ett för gärningsmannen relevant skäl för att avstå från gärningen (jfr NJA 2004 s. 176).

18. Vad som nu har sagts tar sikte på likgiltighet inför en effekt. I princip kan det tillämpas också när frågan är om likgiltighet har förelegat med avseende på brottsförutsättningar som inte utgörs av effekter utan av gärningsomständigheter, t.ex. att tillgripen egendom tillhör annan eller att bokföringsskyldighet föreligger (8 kap. 1 § och 11 kap. 5 § BrB).

Prövningen av om likgiltighetsuppsåt har förelegat

19. Med ett förtydligande av likgiltighetsuppsåtet i enlighet med det sagda kan prövningen kort beskrivas på följande sätt.

20. Beviskravet vid prövningen även av det andra ledet i likgiltighetsuppsåtet (jfr p. 12) – när det har konstaterats att gärningsmannen var medveten om risken – är att det ska vara ställt utom rimligt tvivel att den tilltalade har varit likgiltig inför effekten eller gärningsomständigheten.

775

21. Prövningen ska ske med utgångspunkt i omständigheterna vid gärningen.

22. Gärningsmannen har normalt varit likgiltig inte bara i de fall där han uppfattade att det fanns en mycket hög sannolikhet utan också när han annars trodde – i betydelsen utgick från eller antog – att effekten skulle inträda eller att gärningsomständigheten förelåg. Om gärningsmannen inte trodde detta, har han i allmänhet inte varit likgiltig.

23. Vid bedömningen av om likgiltighetsuppsåt har förelegat kan det i en del fall ha betydelse t.ex. om gärningsmannens beteende varit hänsynslöst eller om han har varit i en upprörd sinnesstämning eller haft ett intresse i gärningen. Omständigheter av detta slag är dock bara bevisfakta som kan vara till stöd för bedömningen och som måste behandlas med försiktighet och urskillning. Vilka omständigheter som är av betydelse för bedömningen växlar beroende på förhållandena i det enskilda fallet. Vid impulsstyrda våldsbrott

är angreppssättet och den effekt som detta typiskt sett är ägnat att orsaka normalt en utgångspunkt. Exempelvis är knivhugg mot halsen, bröstet eller ryggen typiskt sett förenade med livsfara (se bl.a. NJA 2011 s. 563).

24. Även när det gäller gärningsomständigheter avser bedömningen primärt vad gärningsmannen har trott, t.ex. om att tillgripen egendom har tillhört annan eller om att bokföringsskyldighet har funnits. Vid bevisprövningen är det av betydelse vad gärningsmannen med hänsyn till omständigheterna rimligen har haft anledning att räkna med.

Bedömningen i detta fall

25. M.A:s handlande var inte reflexmässigt eller annars ofrivilligt. Att han handlade instinktivt och utan eftertanke innebär inte att hans handlande var omedvetet. Redan av hans egen berättelse får det anses klarlagt att han var medveten om vad han gjorde.

26. Det är inte bevisat att M.A. hade för avsikt att döda N.G. Inte heller är det visat att han hade insikt om att det var en i det närmaste ofrånkomlig följd av knivhugget att N.G. skulle dö. Riksåklagaren har inte heller gjort gällande att det skulle ha förelegat uppsåt av något av dessa båda slag (avsiktsuppsåt eller insiktsuppsåt).

27. När det så gäller frågan om M.A. har haft likgiltighetsuppsåt har det betydelse vad som är känt om hans psykiska tillstånd. Enligt en rättspsykiatrisk undersökning har M.A. inte någon allvarlig psykisk störning. Han har diagnosen ADHD (hyperaktivitetssyndrom med uppmärksamhetsstörning) och är präglad av ett mångårigt missbruk. Han karakteriseras av en påtaglig impulsivitet samt en instabilitet med avseende på mellanmännsliga relationer, självbild och affekter. M.A. är känslomässigt skör med en inre spänning, uttalad stresskänslighet och en tendens till paranoidea tankar. Han har ett drag av misstänksamhet som har förstärkts genom hans leverne och umgänge i missbrukarkretsar. I den psykologutredning som är en del av det rättspsykiatriska utlåtandet sägs vidare att M.A:s psykiska mående under en lång tid före gärningen var präglad av en personlighetsmässig skörhet med ångest och oro. Därtill kännetecknades

776

hans tillstånd av stark fruktan och paranoidea tankar kring en annan person i missbrukarkretsar. M.A:s brist på förmåga att bearbeta sina känslor och härbärgera dem bidrog, enligt utredningen, sannolikt till en stor psykisk anspänning och oförmåga att hantera stressituationer.

28. Även med beaktande av M.A:s psykiska störning står det klart, med hänsyn till knivhuggets kraft och placering, att han var medveten om att det fanns en risk för att N.G. skulle dö av hugget. Det avgörande är därmed om det är ställt utom rimligt tvivel att M.A. var likgiltig inför effekten att N.G. skulle dö.

29. Med hänsyn till vad som är känt om M.A:s psykiska störning och vad han själv har berättat om hur han upplevde förloppet, är det inte visat att han vid tidpunkten för händelsen uppfattade att det förelåg en mycket hög sannolikhet för att N.G. skulle dö.

30. Frågan blir då om det är visat att M.A. trodde – i betydelsen antog eller utgick från – att N.G. skulle dö. Mycket talar för det. M.A. högg N.G. med en stor kniv hårt i ryggen. Det är ett angrepp som typiskt sett är ägnat att orsaka en persons död.

31. Även på denna punkt måste emellertid vad som är utrett om M.A:s psykiska störning ges stor betydelse. Det kan då inte bortses från vad han har berättat, bl.a. om att han inte hade någon tanke på att N.G. skulle dö och att det var först genom vad han fick höra av poliserna på väg till arresten som han förstod hur allvarligt det var. Det är därmed inte ställt utom rimligt tvivel att han i gärningsögonblicket trodde att N.G. skulle dö.

32. Några omständigheter i övrigt som gör att det ändå är ställt utom rimligt tvivel att M.A. var likgiltig till att N.G. skulle dö har inte lagts fram. Det är därmed inte bevisat att M.A. har haft uppsåt till detta. Han ska därför inte dömas för att uppsåtligen ha berövat N.G. livet.

Nödvärn?

33. N.G. uttalade ett hot mot M.A. innan denne tog fram kniven och högg den i N.G:s rygg. Rätt till nödvärn föreligger dock bara när ett brottsligt angrepp är påbörjat eller överhängande (24 kap. 1 § andra stycket 1 BrB). Så var inte fallet här och hotet gav därför, objektivt sett, inte M.A. rätt till nödvärn.

34. M.A. har emellertid berättat att han upplevde att det var fråga om ett överhängande brottsligt angrepp som han behövde freda sig mot. Det får godtas att han upplevde sig allvarligt hotad och var mycket rädd. Det innebär att han begick gärningen i inbillat (putativt) nödvärn.

35. En gärning som någon begår i nödvärn utgör dock brott om den med hänsyn till angreppets beskaffenhet, det angräpnas betydelse och omständigheterna i övrigt är uppenbart oförsvarlig (24 kap. 1 § första stycket BrB). Och fastän M.A. uppfattade det så att N.G. hotade att angripa honom på ett allvarligt sätt var hans gärning uppenbart oförsvarlig. Att han i och för sig handlade i inbillat nödvärn medför alltså inte att han ska frikännas.

36. Enligt 24 kap. 6 § BrB ska den som i en nödvärnssituation har gjort mer än som är medgivet ändå vara fri från ansvar, om omständigheterna

777

var sådana att han svårligen kunde besinna sig. Visserligen talar det förhållandet att M.A. blev mycket rädd vid tillfället för att han svårligen kunde besinna sig. Situationen var dock inte akut och kan inte heller rimligen ha uppfattats så av M.A. Han kan därför inte heller enligt denna bestämmelse gå fri från ansvar för det som han gjorde.

M.A. ska dömas för synnerligen grov misshandel och grovt vållande till annans död

37. M.A. har knivhuggit N.G. i avsikt att skada denne. Han har förstått att N.G. skulle skadas mycket allvarligt av knivhugget.

38. Vid bedömning av om ett misshandelsbrott är grovt ska särskilt beaktas om gärningen var livsfarlig eller om gärningsmannen har tillfogat en svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Vid bedömning av om brottet dessutom är synnerligen grovt ska särskilt beaktas om kroppsskadan är bestående eller om gärningen har orsakat synnerligt lidande eller om gärningsmannen har visat synnerlig hänsynslöshet. (Se 3 kap. 6 § BrB.)

39. M.A. hade gått ut beväpnad med en stor kniv och uppenbarligen inte varit främmande för att använda denna. Genom att hugga N.G. hårt i ryggen har han visat synnerlig hänsynslöshet. Misshandeln måste bedömas som synnerligen grov.

40. M.A. har genom sitt handlande av oaktsamhet orsakat N.G:s död. Därmed har han gjort sig skyldig också till vållande till annans död. Gärningen har innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag. Brottet är därför grovt.

Straffvärde och påföljd

41. Straff ska enligt 29 kap. 1 § BrB bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde. Vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas den skada, kränkning

eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon har haft. Det ska särskilt beaktas om gärningen har inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person.

42. Som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet ska särskilt beaktas bl.a. om den tilltalade har visat stor hänsynslöshet (29 kap. 2 § 2 BrB). Som förmildrande omständigheter ska på motsvarande sätt beaktas bl.a. om den tilltalade till följd av en psykisk störning haft nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande och om gärningen, utan att vara fri från ansvar, har begåtts i nödvärn (29 kap. 3 § första stycket 2 och 5 BrB).

43. Straffskalan för synnerligen grov misshandel är fängelse i lägst fyra och högst tio år. När det gäller vållande till annans död, grovt brott, är straffskalan fängelse i lägst ett och högst sex år. De omständigheter som i detta fall gör att misshandeln är synnerligen grov medför också att straffvärdet av gärningen ligger över straffminimum för detta brott. Som

778

förmildrande ska särskilt beaktas M.A:s psykiska störning, som innebar att han hade svårt att besinna sig och som också förstärkte det hot som han upplevde.

44. Sammantaget motsvarar straffvärdet av M.A:s gärning fängelse i sex år.

45. Enligt det rättspsykiatriska utlåtandet var M.A:s psykiska störning inte sådan att den hindrar att han döms till fängelse. Det förekommer inte någon omständighet som ska beaktas vid straffmätningen vid sidan av straffvärdet. M.A. ska alltså dömas till fängelse i sex år.

DOMSLUT

HD ändrar hovrättens domslut på det sättet, att domstolen bedömer gärningen som synnerligen grov misshandel enligt 3 kap. 6 § andra stycket BrB och vållande till annans död, grovt brott, enligt 3 kap. 7 § andra stycket BrB samt bestämmer fängelsestraffets längd till 6 år.

Justitierådet *Stefan Johansson* var skiljaktig och ändrade hovrättens domslut endast på så sätt att påföljden bestämdes till fängelse 12 år. Han anförde följande.

Jag ansluter mig till vad som anförs i domskälen under punkterna 1–26, men anser att skälen ska ha följande lydelse från och med punkten 27.

M.A. har med stor kraft huggit en kniv med ett 20 cm långt knivblad i ryggen, där det finns flera vitala organ, på N.G. Av den rättsmedicinska utredningen framgår att kniven har genomskurit ett revben, fortsatt genom den vänstra lungan och in i den högra lungan. Kniven har dessutom passerat mycket nära den stora kroppspulsådern och hjärtat. N.G. har avlidit till följd av skadorna.

Det finns inget som tyder på annat än att M.A. visste att ett angrepp av detta slag är livsfarligt. Frågan är då om han har varit likgiltig inför effekten att N.G. skulle dö.

Med hänsyn till den kniv som har använts samt den kraft och riktning som knivhugget har haft, är det fråga om ett sådant angrepp som typiskt sett är ägnat att orsaka en persons död. Detta talar mycket starkt för att M.A. när han högg N.G. med kniven trodde att denne skulle dö.

M.A. har på direkt fråga uppgett att han inte trodde att N.G. var allvarligt skadad och att han inte kunde tro att det var sant när polisen berättade att N.G. hade avlidit.

M.A. var emellertid fullt medveten om sitt handlande. Han hade gått ut beväpnad med en stor kniv, som han uppenbarligen inte varit främmande för att använda, och han har beträffande händelseförloppet bl.a. uppgett att N.G. satt framåtlutad på mopeden och att ryggen därmed utgjorde den största träffytan, att han tog ett par steg fram och med full kraft högg kniven i ryggen på N.G. så att hela det 20 cm långa knivbladet trängde in i dennes kropp. Med hänsyn härtill är det – även med beaktande av den psykiska störning som M.A. får anses ha lidit av vid gärningstillfället och vad han berättat om sitt sinness tillstånd; bl.a. att han var rädd, att han fick adrenalinpåslag och tunnelseende, att det var som att det blev alldeles tyst omkring honom och att han inte var närvarande – ställt utom rimligt tvivel att han i gärningsögonblicket trodde, i betydelsen antog eller utgick från, att N.G. skulle dö.

Det finns inte några omständigheter i övrigt som talar mot att M.A. var likgiltig till att N.G. skulle dö. Det är därför bevisat att M.A. uppsåtligt har berövat N.G. livet.

779

Nödvärn m.m.

Det får anses klarlagt att N.G. uttalade ett allmänt hållet hot mot M.A. innan denne tog fram kniven och högg den i N.G:s rygg. Rätt till nödvärn föreligger dock bara vid påbörjade eller överhängande brottsliga angrepp (24 kap. 1 § andra stycket 1 BrB). Något sådant angrepp var det inte fråga om, och hotet gav därför inte M.A. rätt till nödvärn.

Såsom hovrätten funnit kan det, utifrån vad M.A. själv berättat, inte heller vara fråga om en putativ (inbillad) nödvärnssituation.

Rubricering

Det föreligger inte några sådana omständigheter som gör att brottet kan betraktas som mindre allvarligt och därför ska rubriceras som dråp. M.A. ska således dömas för mord.

Påföljd

Gärningen innefattar varken några förmildrande eller försvårande omständigheter som bör påverka straffvärdet. Såsom hovrätten har funnit ger emellertid utredningen stöd för att M.A:s personlighetsstörning har medfört att han haft en sådan nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande som bör beaktas vid bedömningen av straffvärdet (29 kap. 3 § första stycket 2 BrB). Med hänsyn till vad HD, efter hovrättens dom i detta mål, uttalat om vad som bör vara utgångspunkten vid straffmätningen för mord (se NJA 2016 s. 3), bör M.A. dömas till fängelse i 12 år.

HD:s dom meddelad: den 14 juli 2016.

Mål nr: B 379-16.

Lagrum: [1 kap. 2 § BrB](#).

Rättsfall: [NJA 2004 s. 176](#) [NJA 2004 s. 479](#) [NJA 2011 s. 563](#).